

Neprijavljeni rad u 27 država članica Europske unije i Norveškoj

Izvršni sažetak

Uvod

Od objave zadnjeg izvješća o načinu suzbijanja neprijavljenog rada u 27 država članica Europske unije (EU 27) i Norveškoj (Eurofound, 2008., 2009.), nastupila je recesija koja i dalje traje. Namjera je ovog izvješća dati dopunjeni prikaz pristupa politikama i mjerama primijenjenima kako bi se suzbio neprijavljeni rad od početka recesije 2008.

Politički kontekst

Postoje dva sukobljena stajališta kada je riječ o tome što se događa s opsegom sive ekonomije u vrijeme ekonomske krize. Prvi je da je njezin rast povezan s rastom službene ekonomije. Teorija je da će tvrtke i kućanstva nastojati uštedjeti na troškovima potpore padajućem profitu i prihodu tako da prijavljeni rad zamijene neprijavljenim, a nezaposleni će radnici radije prihvaćati neprijavljeni rad kao strategiju snalaženja. Alternativno je stajalište da je neprijavljena ekonomija u opadanju zbog niže potražnje za neprijavljenim radom zbog manjih količina dostupnog novca; sektori u kojima je neprijavljeni rad tradicionalno koncentriran (kao što su građevinarstvo i ugostiteljstvo) doživljava u gospodarskoj krizi veće udarce, a neprijavljeni se rad zamjenjuje „fleksibilnom“ i jeftinijom radnom snagom.

Kako se onda, s obzirom na opseg, siva ekonomija izmijenila od početka recesije? Je li se povećala ili smanjila? Procjene Schneidera (2012.) upućuju na to da je, osim kratkog porasta između 2008. i 2009. u gotovo cijeloj zoni EU 27 nastupilo razdoblje kontinuiranog opadanja udjela sive ekonomije, od 22,3% BDP-a u 2003. godini na 18,4% do 2012. godine. Navedeni trend uočljiv je u svim državama članicama zone EU 27 i Norveškoj.

Unatoč ovoj zajedničkoj putanji, opseg sive ekonomije znatno se razlikuje među državama članicama, u rasponu od 7,6% BDP-a u Austriji do 31,9% BDP-a u Bugarskoj. Unutar zone EU 27 doista postoji jasna podjela na sjever i jug tj. istok i zapad. Ispodprosječna siva ekonomija uglavnom postoji u zapadnoeuropskim i nordijskim državama članicama, a ona iznadprosječna postoji u srednjoistočnim, odnosno južnim europskim državama članicama.

Tko je tijekom tekuće gospodarske krize pogođen padom neprijavljene ekonomije? Tijekom tekuće recesije u nordijskim su državama padom neprijavljene ekonomije najviše pogođene osobe u sklopu prijavljenog rada koje su svoje prihode tradicionalno dopunjavale neprijavljenom zaradom. U južnoj Europi ovim su padom najviše pogođene nezaposlene osobe. Ovo je također slučaj i u zapadnoj i srednjoistočnoj Europi, kao i u zoni EU 27 u cjelini. Čak i kada se nezaposlene osobe domognu neprijavljenog rada, on je lošije plaćen i godišnji prihod od njega niži je od onoga koji zarade zaposlene osobe uključene u takav rad.

Osnovni pokazatelji

Od početka recesije diljem zone EU 27 uvedene su razne politike i mjere za suzbijanje neprijavljenog rada. Iako pristup odvratanja, kojim se nastoji osnažiti usklađivanje pomoću otkrivanja i kažnjavanja nesukladnosti, i dalje prevladava u većini država članica, onaj drugi, pristup omogućivanja, postaje sve rašireniji od početka recesije. Ovaj pristup pruža osobama i tvrtkama ohrabrenje i poticaje kako bi se uključile u službeno gospodarstvo.

Do 2010. 90% od 30 država članica Europskoga gospodarskog prostora (EGP) i Švicarska primijenili su političke mjere koje bi od početka pomagale pri odvratanju osoba i tvrtki od uključivanja u neprijavljeni rad, 64% država koristilo se jednom ili više kurativnim mjerama kako bi omogućili prijenos neprijavljenog rada u okvir prijavljenoga, a 69% prihvatilo je mjere koje su ih obvezivale da pokušaju omogućiti veću posvećenost „poreznom moralu“. Međutim, raspon primijenjenih mjera ostao je razmjerno malen.

Osim pojednostavljenja usklađivanja, samo ograničen broj država prihvatio je druge preventivne političke mjere. Osim ciljanih izravnih poreznih poticaja (kao što su olakšica poreza na prihod, smanjenje poreza i programi subvencija), manje od trećine država prihvatilo je druge kurativne mjere, a osim kampanja osvješćivanja, vrlo ih je malo prihvatilo druge obvezujuće mjere. No bez obzira na to, od početka recesije u određenim je državama primijenjeno mnogo inovativnih političkih mjera koje bi se mogle prenijeti na druge države. One su uključene u riznicu proširenog poznavanja političkih mjera dobre prakse koja je priložena ovome izvješću (vidi <http://www.eurofound.europa.eu/areas/labourmarket/tackling/search.php>).

Političke smjernice

Prvi važan zaključak ovoga sažetog izvješća jest da se u državama članicama zone EU 27 i Norveškoj provode brojne mjere koje su prenosive na druge sektore i države. Ako države članice priloženu riznicu znanja budu koristile za određivanje novih mogućnosti za političke inicijative kako bi proširile svoj postojeći raspon, bit će postignut važan cilj. U ovom se izvješću nalaze pokazatelji mogućih političkih mjera dobrih praksi koje države članice mogu dalje razmatrati prema potrebi.

Drugi važan zaključak jest da postoji čvrsta poveznica između općih mjera štednje koje se provode te opsega i rasta neprijavljene ekonomije. Obavljenom evaluacijom implikacija na provođenje neoliberalnih mjera štednje za neprijavljene ekonomije, kao što su smanjenje poreza, provođenje deregulacije i smanjenje državne intervencije na minimum, te socijalno-demokratskih mjera štednje poticanjem državnih izdataka na tržištu rada i pružanjem socijalne skrbi, ovo izvješće upućuje na to da su neoliberalne mjere snažno povezane s velikim neprijavljenim ekonomijama, a socijalno-demokratske mjere s manjima. Ne samo da nema poveznice između nižih poreznih stopa i manjih neprijavljenih ekonomija nego i sustavi socijalne skrbi u sklopu kojih postoje viši izdaci za intervencije na tržištu rada, socijalna zaštita i redistribucija te više razine jednakosti (mjereno Ginijevim koeficijentom) imaju manje neprijavljene ekonomije.

Međutim, s takvim je zaključcima potrebno oprezno postupati. Iako ove poveznice ne upućuju na uzročno-posljedični odnos, one ipak naznačuju da postoji određeni odnos između primijenjenih vrsta mjera štednje te opsega i rasta sive ekonomije. Od koristi bi mogla izvršiti longitudinalnu evaluaciju unutar svake države članice po pitanju postoji li sličan jak suodnos između izdataka za intervencije na tržištu rada i pružanja socijalne skrbi te opsega sive ekonomije. Ako se utvrdi postojanje snažnog suodnosa, to će pružiti daljnje dokaze da je opseg sive ekonomije povezan s provođenjem širih gospodarskih i socijalnih politika. Namjera je ovoga preglednog izvješća pružiti resurs koji tvorcima politika omogućuje odabir djelotvornih političkih pristupa i mjera.

Dodatne informacije

Izvješće „Neprijavljeni rad u 27 država članica Europske unije i Norveškoj“ možete naći na internetskoj stranici:
<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/243/en/1/EF13243EN.pdf>

Za dodatne informacije obratite se Donaldu Storrieju, voditelju jedinice, na adresu e-pošte: dst@eurofound.europa.eu